

Фісуненко П. А.

*кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри обліку, економіки та управління персоналом підприємства ДВНЗ «Придніпровська
державна академія будівництва та архітектури»*

Fisunenکو P. A.

*Ph.D., Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Accounting,
Economics and Personnel Management of Enterprise,
Prydniprov'ska State Academy of Civil Engineering and Architecture*

МЕТОДИЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ІННОВАЦІЙНОЇ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ БУДІВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

METHODICAL APPROACH TO DETERMINATION OF LEVEL OF INNOVATION COMPETITIVENESS OF CONSTRUCTION ENTERPRISES

Анотація. Мета дослідження полягає у розробці та обґрунтуванні комбінованого методичного підходу до оцінювання рівня інноваційної конкурентоспроможності будівельних підприємств. Теоретичною та методологічною основою дослідження є системний підхід до вивчення фундаментальних положень економічної науки щодо забезпечення конкурентоспроможності підприємств. Розробка комбінованого методичного підходу базується на результатах компаративного аналізу існуючих підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства, що включає дослідження як методів оцінювання загальної конкурентоспроможності, так і окремих її складових. Для узагальнення теоретико-методичних засад оцінювання конкурентоспроможності та побудови комбінованого підходу використано діалектичний та абстрактно-логічний методи, індукції та дедукції. Результати компаративного аналізу публікацій, де висвітлюється оцінювання конкурентоспроможності підприємства, показали, що підхід, який використовують дослідники базується на використанні одного або декількох методів оцінювання: що базуються на теоріях порівняльних переваг, ефективної конкуренції, якості товару; матричний; інтегральний; бальний; аналітичної ієрархії, VIKOR та інші. Всі ці методи, що можуть бути застосовані для оцінювання інноваційної конкурентоспроможності будівельних підприємств, зведено до трьох груп: кількісні, якісні та спеціалізовані. Запропоновано комбінований підхід до оцінювання конкурентоспроможності будівельних підприємств, що базується на комбінації методичних засад теорії аналізу стейкхолдерів (зацікавлених сторін), з використанням методу порівняльних переваг, матричного та інтегрального методів. Практична значимість результатів дослідження полягає у розробці науково-методичного та практичного підходу до оцінювання конкурентоспроможності будівельних підприємств, що дозволить отримати основу для розробки стратегії інноваційної конкурентоспроможності з метою забезпечення його економічної безпеки. Оригінальність отриманих результатів полягає у розвитку теоретико-методичних та прикладних засад оцінювання конкурентоспроможності будівельних підприємств, що включає комбінований методичний підхід у вигляді сукупності окремих блоків, кожен з яких спрямований на розв'язання окремої дослідницької задачі, які в цілому підпорядковані єдиній меті.

Ключові слова: підприємство, конкурентоспроможність, рівень, оцінювання, метод.

Вступ та постановка проблеми. Визначення рівня інноваційної конкурентоспроможності підприємства є базовим моментом для розробки стратегії інноваційної конкурентоспроможності з метою забезпечення його економічної безпеки.

Проведені дослідження та наукове опрацювання матеріалів щодо вивчення інноваційної конкурентоспроможності дозволили встановити, що інноваційна конкурентоспроможність – це агрегована характеристика здійснення інноваційної діяльності та конкурентних переваг, створених в її результаті, тобто тих активів і параметрів підприємства, які формують його позитивні відмінності перед суперниками у конкуренції за рахунок інноваційної діяльності. А оцінка інноваційної конкурентоспроможності підприємства – це оцінювання здатності підприємства до розробки та використання інновацій з метою отримання конкурентних переваг на певному ринку та окреслення її рівня, яке в свою чергу представляє собою складне завдання, що зводиться до інтерпретації та оцінки аспектів, які характеризують інноваційну діяльність підприємства, здійснення якої формує його інноваційну конкурентоспроможність.

Визначення рівня інноваційної конкурентоспроможності підприємства має сприяти: обґрунтуванню управ-

лінських рішень; визначенню заходів щодо підвищення інноваційності управління та виробництва, модернізації технологій, освоєння новітніх інноваційних інструментів, фінансування інновацій та організаційного забезпечення їх використання; розробці управлінських заходів щодо оптимізації витрат на інноваційну діяльність, підвищення клієнтоорієнтованості інновацій, що в результаті дає перемогу в конкурентній боротьбі за споживача та ринки збуту.

Багаторівневий характер конкурентної взаємодії будівельних підприємств зумовлює й широкий діапазон підходів до оцінювання їх інноваційної конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На основі здійсненого аналізу існуючих наукових праць [9] було виділено такі найбільші групи методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства, що базуються на теорії: порівняльних переваг, ефективної конкуренції, якості товару; матричний; інтегральний.

Оцінювати конкурентоспроможність підприємств запропоновано на основі бального методу побудови рейтингової моделі з використанням методів багатокритеріального аналізу [1].

У роботі представлено оцінювання конкурентоспроможності із застосуванням інструментів багатокритеріальної оптимізації, зокрема методів аналітичної ієрархії (Т. Сааті) та VIKOR [2].

На основі методів теорії ефективної конкуренції розробляють власні методичні підходи В. Оберемчук [8], Д. Яцковий [11], Г. Іващенко [4], О. Млотов [7]. Згідно цієї теорії, найбільш конкурентоспроможним є те підприємство, на якому найкращим чином організована фінансова, виробнича та збутова діяльність. На основі розрахунку показників ефективності діяльності підприємства, фінансового положення, ефективності організації збуту визначають коефіцієнт конкурентоспроможності підприємства.

Розширюючи перелік стандартних показників оцінювання конкурентоспроможності підприємства згідно теорії ефективної конкуренції, запропоновано такі напрямки оцінки, як конкурентоспроможність продукції; фінансовий стан підприємства; ефективність просування і збуту; ефективність виробництва; конкурентний потенціал підприємства; екологічність виробництва; соціальна ефективність; імідж підприємства [8].

Запропоновано методичний підхід до оцінювання конкурентоспроможності на основі укрупнення переліку показників, розробленого В. Оберемчук, у шість груп показників: ефективність виробництва; ділова активність; показники фінансового стану; ефективність організації збуту і просування продукції; ефективність інвестиційно-інноваційної діяльності; стан підприємства на ринку цінних паперів [11].

Запропоновано проводити оцінювання конкурентоспроможності підприємства за такими напрямками: ефективність виробничої діяльності; ефективність фінансової діяльності; ефективність управління персоналом; ефективність інноваційної діяльності; ефективність маркетингової діяльності [4].

Методичний підхід, запропонований О. Млотов, також базується на методах теорії ефективної конкуренції, торкається чотирьох напрямків: ефективність виробничої діяльності, фінансовий стан, ефективність організації збуту і просування товару, конкурентоспроможність товару, охоплює найбільш важливі сторони господарської діяльності підприємства, виключає дублювання окремих показників [7].

Оцінка конкурентоспроможності підприємства будується на основі оцінювання їх фінансового стану, ефективності господарської діяльності та конкурентоспроможності продукції [6; 12]. Крім вищевказаного переліку, використовується ще оцінка фінансової стабільності підприємства [10].

Оцінювання конкурентоспроможності підприємства проводиться на основі методів маркетингового та фінансового аналізу та передбачає розрахунок коефіцієнту маркетингового тестування конкурентоспроможності, що характеризує ефективність маркетингової діяльності, та коефіцієнтів поточної ліквідності і забезпеченості підприємства власними засобами [3].

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Враховуючи той факт, що наразі не сформульовано загальноприйнятних методичних підходів до оцінювання інноваційної конкурентоспроможності підприємств, а особливості, зумовлені галузевою специфікою та багатогранністю діяльності кожного окремого будівельного підприємства, обумовлює необхідність ретельного вибору методу оцінки його загальної конкурентоспроможності чи окремих її складових, нами проведено компаративний аналіз існуючих напрацювань у сфері оцінювання конкурентоспроможності підприємства.

Результати компаративного аналізу публікацій, де висвітлюється оцінювання конкурентоспроможності підприємства, показали, що підхід, який використовують дослідники базується на використанні одного або декількох методів оцінювання.

Різноманіття методів оцінки конкурентоспроможності підприємства, що застосовуються науковцями, зумовила необхідність їх узагальнення та систематизації з метою вибору серед їх переліку, тих, що доцільно застосовувати для оцінювання саме інноваційної конкурентоспроможності будівельних підприємств.

Метою статті є дослідження та узагальнення існуючих підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства та розробка на цій основі комбінованого методичного підходу до оцінювання інноваційної конкурентоспроможності будівельного підприємства з орієнтацією на зацікавлені сторони.

Виклад основного матеріалу дослідження. Отже, всі методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств, що можуть бути застосовані для оцінювання інноваційної конкурентоспроможності будівельних підприємств, можна звести до трьох великих груп: кількісні, якісні та спеціалізовані.

Якісні методи оцінки здебільшого застосовуються в умовах обмеження статистичної інформації. До групи якісних методів зазвичай належать експертні методи опитування, за допомогою яких визначають природу ринкових явищ, фактори впливу на конкурентоспроможність підприємства та інші якісні характеристики його діяльності. До них відносяться SWOT-аналіз, SNW-аналіз, PEST-аналіз та аналіз стейкхолдерів.

До кількісних методів оцінювання конкурентоспроможності відносяться такі, що мають високий ступінь математичної формалізації і характеризуються точністю та об'єктивністю оцінки, що базується на конкретних кількісних показниках. Інформативною базою для застосування кількісних методів є бухгалтерські, статистичні та фінансові звітні дані підприємства.

Спеціалізовані методи оцінювання – це методи, що дозволяють оцінити конкурентоспроможність підприємства за окремими аспектами його діяльності – виробничим, інноваційним, маркетинговим, фінансовим тощо.

Методичні аспекти комплексного оцінювання конкурентоспроможності підприємства представлені у роботі А. Левицької, яка сформулювала комплексний підхід на засадах застосування комплексу методів оцінювання конкурентоспроможності підприємства для отримання більш повної оцінки [5].

Не зважаючи на наявність значних методичних розробок, сьогодні залишається актуальним питання вибору такого підходу до оцінювання інноваційної конкурентоспроможності, результати застосування якого дадуть змогу врахувати всі аспекти інноваційної діяльності підприємства та максимально задовольняти інформаційні інтереси всіх зацікавлених сторін будівельного підприємства.

Логічна обґрунтованість запропонованих методичних підходів у теоретичній площині не викликає сумніву, але у конкретних економічних умовах функціонування підприємства домінантою методичного підходу до визначення рівня інноваційної конкурентоспроможності має бути можливість в умовах обмеженості офіційної інформації щодо інноваційної діяльності будівельних підприємств забезпечити гнучкість й альтернативність поетапного використання різних методів, що дозволяє отримати найбільш повне уявлення про рівень інноваційної конкурентоспроможності одного будівельного підприємства в порівнянні з іншими.

Таким, на нашу думку, є підхід, що базується на комбінації методичних засад теорії аналізу стейкхолдерів (зацікавлених сторін), з використанням методу порівняльних переваг, матричного та інтегрального методів.

Отже, в процесі оцінювання інноваційної конкурентоспроможності будівельних підприємств доцільно застосувати комбінований методичний підхід, що ґрунтується на застосуванні різних комбінацій елементів існуючих методичних підходів, використання яких взаємодоповнюють один одного та передбачає проведення опитування різних зацікавлених сторін в якості респондентів, співставлення їх думок та виявлення існуючих закономірностей.

Даний методичний підхід пропонується подати у вигляді сукупності окремих блоків, кожен з яких спрямований на розв'язання окремої дослідницької задачі, які в цілому підпорядковані єдиній меті (рис. 1).

Першим є оціночно-констатуючий блок, який передбачає через проведення бального оцінювання визначення рівня впровадження та використання інновацій (технологічних, організаційних і управлінських) в діяльності будівельного підприємства. Із застосуванням опитування працівників будівельного підприємства різних категорій (керівників, службовців, робітників) пропонується оцінити рівень впровадження на ньому різних видів інновацій.

Другим є оціночно-репутаційний блок, який передбачає проведення бального оцінювання рівня задоволеності зацікавлених сторін діяльністю будівельного підприємства та визначення середнього рівня задоволеності по кожній зацікавленій стороні та по кожному аспекту діяльності.

Наступним є аналітично-моделюючий блок – встановлення залежностей між оцінкою рівня задоволеності зацікавлених сторін та оцінкою його інноваційної діяльності. З цією метою доцільно скористатися методами кореляційно-регресійного аналізу та математичного моделювання.

Наступним є аналітично-ідентифікаційний блок – визначення рівня задоволеності зацікавлених сторін, обумовлених інноваційною діяльністю будівельного підприємства.

Останній – порівняльно-діагностичний блок – передбачає визначення рівня інноваційної конкурентоспроможності будівельного підприємства (порівняно з іншими підприємствами) на основі узагальнюючого показника (індикатора).

Висновки. Проведені дослідження дозволили зробити наступні висновки:

1. Оцінювання інноваційної конкурентоспроможності підприємства є необхідним етапом розробки відповідної стратегії забезпечення його економічної безпеки.

2. Компаративний аналіз існуючих підходів до оцінювання конкурентоспроможності підприємства показав, що вони базуються на використанні одного або декількох методів оцінювання.

3. Встановлено, що всі методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств можна згрупувати у групи кількісних, якісних та спеціалізованих.

4. Для оцінювання інноваційної конкурентоспроможності будівельних підприємств, запропоновано підхід, що базується на комбінації методичних засад теорії аналізу стейкхолдерів, з використанням методу порівняльних переваг, матричного та інтегрального методів.

5. Охарактеризовано складові комбінованого методичного підходу до оцінювання інноваційної конкурентоспроможності будівельного підприємства з орієнтацією на зацікавлені сторони.

Перспективами подальших досліджень у цьому напрямку є математична формалізація запропонованого методу та його апробація на даних будівельних підприємств. Результати оцінювання інноваційної конкурентоспроможності будуть враховані при розробці заходів щодо забезпечення економічної безпеки будівельного підприємства.

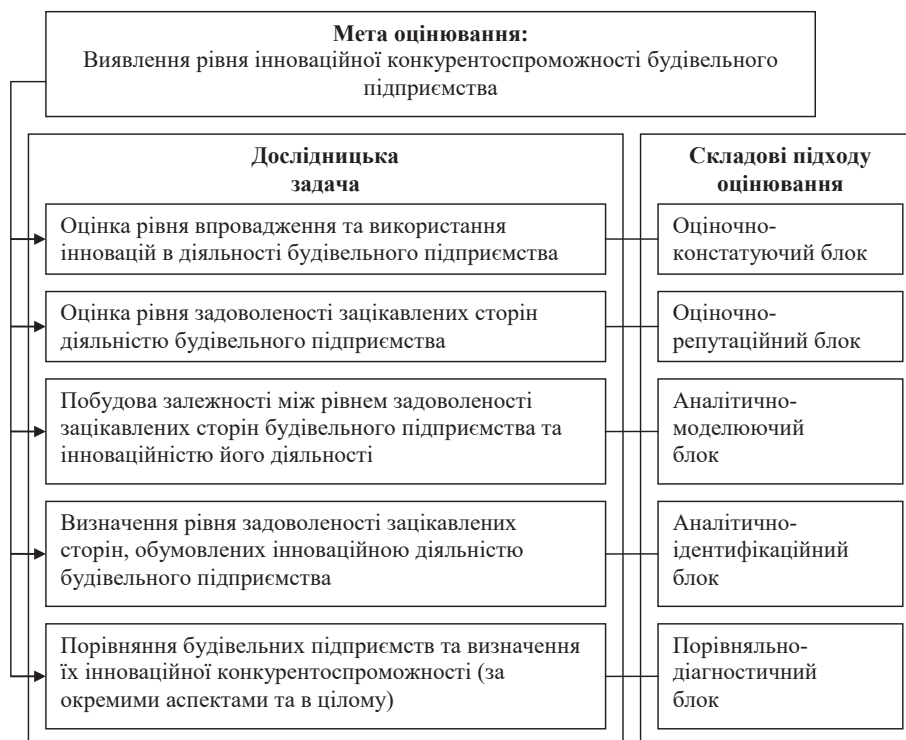

Рис. 1. Складові комбінованого методичного підходу до оцінювання інноваційної конкурентоспроможності будівельного підприємства з орієнтацією на зацікавлені сторони

Список використаних джерел:

1. Балан В.Г., Анісімова Л.А. Методичне забезпечення оцінювання конкурентоспроможності підприємств. Теоретичні та прикладні питання економіки. 2011. № 25. С. 23-31.
2. Балан В.Г., Приймак В.М. Метод VIKOR у компаративному аналізі конкурентоспроможності підприємств. Праці Міжнародної науково-практичної конференції «Конкурентоспроможність та інновації: проблеми науки та практики». 2014 р. С. 92-96.
3. Білоусов В.Л. Оцінка конкурентоспроможності фірми. Маркетинг за кордоном. 2010. №6. С. 109-119.
4. Иващенко А.А. Методика оценки уровня конкурентоспособности предприятия. Экономика развития. 2004. № 3 (31). С. 94-97.
5. Левицька А.О. Методи оцінки конкурентоспроможності підприємства: вітчизняні та закордонні підходи до класифікації. Mechanism of Economic Regulation. 2013. № 4. С. 155-163.
6. Лупак Р.Л., Дідич А.М. Економічні основи забезпечення конкурентоспроможності підприємства в умовах ринкових відносин. Науковий вісник НЛТУ України. 2010. Вип. 20.6. С. 248-252.
7. Млоток Е. Принципы маркетингового исследования конкуренции на рынке. URL: <http://www.marketing.spb.ru/read/m3/> (дата звернення: 02.12.2015).
8. Оберемчук В.Ф. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства: стратегічні аспекти : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.06.01. Київ, 1999. 18 с.
9. Сахно І. В. Аналіз основних методичних підходів до оцінки конкурентоспроможності підприємств. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету. Економічні науки. 2012. № 2, Ч. 2. С. 385-390.
10. Щиборщ К.В. Сравнительный анализ конкурентоспособности и финансового состояния предприятий отрасли и/или региона. URL: <https://www.cfin.ru/press/marketing/2000-5/12.shtml> (дата звернення: 02.12.2015).
11. Яцковий Д.В. Сучасні методики оцінки конкурентоспроможності підприємства. Вісник соціально-економічних досліджень. 2013. Вип. 4 (51). С. 183-188.
12. Свчук Л.А. Стратегії забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра екон. наук : 08.00.04. Миколаїв, 2010. 36 с.

Аннотация. Цель исследования заключается в разработке и обосновании комбинированного методического подхода к оценке уровня инновационной конкурентоспособности строительных предприятий. Теоретической и методологической основой исследования является системный подход к изучению фундаментальных положений экономической науки по обеспечению конкурентоспособности предприятий. Разработка комбинированного методического подхода базируется на результатах сравнительного анализа существующих подходов к оценке конкурентоспособности предприятия, включая исследования как методов оценки общей конкурентоспособности, так и отдельных ее составляющих. Для обобщения теоретико-методических основ оценки конкурентоспособности и построения комбинированного подхода использованы диалектический и абстрактно-логический методы, индукции и дедукции. Результаты сравнительного анализа публикаций, где освещается оценки конкурентоспособности предприятия, показали, что подходы, которые используют исследователи, базируются на использовании одного или нескольких методов оценки: основанные на теориях сравнительных преимуществ, эффективной конкуренции, качества товара; матричный; интегральный; бальный; аналитической иерархии, VIKOR и другие. Все эти методы, которые могут быть применены для оценки инновационной конкурентоспособности строительных предприятий, сведены в три группы: количественные, качественные и специализированные. Предложен комбинированный подход к оценке конкурентоспособности строительных предприятий, основанный на комбинации методических основ теории анализа стейкхолдеров (заинтересованных сторон), с использованием метода сравнительных преимуществ, матричного и интегрального методов. Практическая значимость результатов исследования заключается в разработке научно-методического и практического подхода к оценке конкурентоспособности строительных предприятий, что позволит получить основу для разработки стратегии инновационной конкурентоспособности с целью обеспечения экономической безопасности. Оригинальность полученных результатов заключается в развитии теоретико-методических и прикладных основ оценки конкурентоспособности строительных предприятий, включая комбинированный методический подход в виде совокупности отдельных блоков, каждый из которых направлен на решение отдельной исследовательской задачи, которые в целом подчинены единой цели.

Ключевые слова: предприятие, конкурентоспособность, уровень, оценка, метод.

Summary. The purpose of the paper is to develop and prove the combined methodical approach to estimation of the level of innovation competitiveness of construction enterprises. Theoretical and methodical basis of the research is the system approach to study of fundamental concepts of economic science to providing enterprises' competitiveness. Development of the combined methodical approach is based on the results of comparative analysis of the existing approaches to estimation of companies' competitiveness, including researches of the methods assessing total competitiveness as well as its separate components. In order to generalize theoretical and methodological aspects of competitiveness evaluation and develop the combined approach dialectical and abstract logical methods as well as induction and deduction were used. The results of the comparative analysis of publications devoted to estimation of enterprises' competitiveness showed that the approach used by the researchers is based on using one or several methods of evaluation: based on the competitive advantages theory, effective competition, quality of goods, matrix, integral, scoring, analytical hierarchy, VIKOR and others. All these methods that can be used to estimate innovation competitiveness of construction companies, are divided into three groups: quantitative, qualitative and specialized. A combined approach to estimation of construction enterprises' competitiveness based on combination of methodical concepts of stakeholder analysis theory (interested parties) using comparative advantage, matrix and integrated methods. Practical implications is development of scientific, methodological and practical approach to estimation of construction enterprises' competitiveness allowing to receive the basis to creating the strategy of innovation competitiveness in order to provide economical safety. Value / originality is development theoretical, methodological and applied aspects of estimation construction enterprises' competitiveness including combined methodical approach as a complex of separate blocks, each is aimed at solving separate research task and have one purpose.

Key words: enterprise, competitiveness, level, estimation, method.